

ADOLATLI IJTIMOY SIYOSAT YURITISH, INSON KAPITALINI
RIVOJLANTIRISH

Nurmamatova Gulnoza Mengqolil qizi - Termiz davlat pedagogika universiteti
magistranti nurmamatovagulnoza7@gmail.com

Ilmiy raxbari: TerDPI

Tarix kafedrası v.b.dotsenti Boboyeva Sitora Ro'zimaxmatovna
sitorboboyeva@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada **adolatli ijtimoiy siyosat va inson kapitalini rivojlantirish** masalalari O'zbekistonning zamonaviy taraqqiyot strategiyasi, ijtimoiy davlat tamoyili, ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik, kambag'allikni qisqartirish va mahalla tizimi bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilinadi. Tadqiqotda inson kapitali shaxsning bilimi, salomatligi, kasbiy ko'nikmasi, ijtimoiy faolligi va mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini ifodalovchi strategik resurs sifatida yoritiladi. Adolatli ijtimoiy siyosat esa fuqarolarning ijtimoiy himoyaga, sifatli ta'limga, tibbiy xizmatga, munosib mehnatga va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish imkoniyatiga teng kirishini ta'minlovchi davlat siyosati sifatida izohlanadi. Maqolada O'zbekiston sharoitida ijtimoiy siyosatning yangi bosqichi inson qadrini ulug'lash, kambag'allikni qisqartirish, xotin-qizlar va yoshlarni qo'llab-quvvatlash, maktabgacha va oliy ta'lim qamrovini kengaytirish hamda sog'lom va malakali avlodni shakllantirish orqali namoyon bo'layotgani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: Adolatli ijtimoiy siyosat, inson kapitali, ijtimoiy davlat, inson qadri, ta'lim sifati, sog'liqni saqlash, bandlik, kambag'allikni qisqartirish, mahalla, ijtimoiy himoya, kasbiy kompetensiya, Yangi O'zbekiston.

KIRISH

Zamonaviy davlat taraqqiyotida iqtisodiy o'sishning o'zi yetarli natija sifatida qaralmaydi. Mamlakatning haqiqiy rivojlanishi fuqarolarning hayot sifati, salomatligi, bilim darajasi, ijtimoiy himoyasi, mehnat qilish imkoniyati, madaniy faolligi va o'z salohiyatini namoyon eta olish darajasi bilan belgilanadi. Shu sababli XXI asrda **adolatli ijtimoiy siyosat yuritish va inson kapitalini rivojlantirish** har bir davlatning strategik maqsadiga aylandi. O'zbekiston sharoitida bu masala "inson qadri uchun" g'oyasi, ijtimoiy davlat tamoyili, "O'zbekiston - 2030" strategiyasi va Taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlari bilan bevosita bog'liq.

Adolatli ijtimoiy siyosat deganda davlat tomonidan jamiyatdagi barcha qatlamlar, ayniqsa ehtiyojmand oilalar, yoshlar, xotin-qizlar, nogironligi bo'lgan shaxslar, ishsizlar, keksalar va ijtimoiy himoyaga muhtoj fuqarolar uchun munosib hayot sharoitini yaratishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi tushuniladi. Bunday siyosat faqat nafaqa, moddiy yordam yoki kompensatsiya berish bilan cheklanmaydi. Uning mohiyati insonni passiv yordam oluvchi holatida qoldirmasdan, uni ta'lim, kasb-hunar, sog'liq, bandlik, tadbirkorlik, uy-joy, ijtimoiy xizmat va huquqiy kafolatlar orqali faol hayotga qaytarishdan iborat. Adolatli ijtimoiy siyosatda davlat resurslari ehtiyojga qarab manzilli taqsimlanadi, fuqarolarning imkoniyatlari tenglashtiriladi va ijtimoiy tengsizlikning chuqurlashishiga yo'l qo'yilmaydi.

Inson kapitali tushunchasi shaxsning bilim, ko'nikma, salomatlik, kasbiy tajriba, mehnat madaniyati, ijodiy salohiyat va ijtimoiy faollik orqali jamiyat taraqqiyotiga qo'shadigan hissasini ifodalaydi. Inson kapitali moddiy boylikdan farqli ravishda insonning o'zida mujassam bo'ladi. U ta'lim, tarbiya, sog'liqni saqlash, madaniyat, kasbiy tayyorgarlik, ilm-fan va innovatsiyalar orqali shakllanadi. Inson kapitali rivojlangan jamiyatda iqtisodiyot samaraliroq ishlaydi, innovatsiyalar ko'payadi, kambag'allik kamayadi, fuqarolik mas'uliyati kuchayadi va milliy raqobatbardoshlik ortadi.

O'zbekiston Respublikasining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida “adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish” alohida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Bu yo'nalish ijtimoiy siyosatni iqtisodiy islohotlardan ajratib emas, balki ular bilan uyg'un holda olib borishni ko'zda tutadi. Taraqqiyot strategiyasida inson qadrini ulug'lash, ijtimoiy himoyani kuchaytirish, ta'lim va sog'liqni saqlash sifatini oshirish, yoshlar va xotin-qizlar imkoniyatlarini kengaytirish kabi vazifalar davlat siyosatining asosiy mezoni sifatida belgilangan. Lex.uz ma'lumotlarida Taraqqiyot strategiyasining ustuvor yo'nalishlari qatorida aynan **“adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirish”** ko'rsatilgan.

“O'zbekiston - 2030” strategiyasida esa ushbu yondashuv yanada chuqurlashtirilib, “har bir insonga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi uchun munosib sharoitlarni yaratish” birinchi ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Bu yondashuv ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya, kambag'allikni qisqartirish, yoshlar siyosati va inson kapitalini rivojlantirish masalalarini yagona tizim sifatida ko'rishga imkon beradi. Strategiyada maktabgacha ta'limdan oliy ta'limgacha bo'lgan tizimni yangilash, fuqarolar salomatligini mustahkamlash, kambag'allikni keskin qisqartirish va ehtiyojmand qatlamlarni qo'llab-quvvatlash maqsadlari aniq belgilangan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O‘zbekiston ilmiy adabiyotlarida adolatli ijtimoiy siyosat, inson kapitali, ijtimoiy davlat, ta’lim sifati, mehnat bozori, kambag‘allikni qisqartirish va fuqarolik jamiyati masalalari turli yo‘nalishlarda o‘rganilgan. Iqtisodchi, pedagog, huquqshunos va faylasuf olimlarning tadqiqotlarida inson omili jamiyat taraqqiyotining markaziy manbai sifatida talqin qilinadi. A. O‘lmasov, A. Vahobov, Sh. Shodmonov, N. To‘xliyev, Q. Abdurahmonov, N. Muslimov, B. Xodjayeov, M. Qirg‘izboyev, Q. Nazarov, N. Jo‘rayev, M. Quronov kabi o‘zbekistonlik tadqiqotchilarning ishlari inson salohiyati, mehnat resurslari, ta’lim, kasbiy kompetentlik, ijtimoiy adolat va fuqarolik jamiyatining ilmiy asoslarini yoritishda muhim manba hisoblanadi.

A. O‘lmasov va Sh. Shodmonovning iqtisodiyot nazariyasiga oid qarashlarida inson ehtiyojlari, mehnat, daromad, iste‘mol, taqsimot va ijtimoiy himoya masalalari iqtisodiy tizimning muhim tarkibiy qismi sifatida ko‘rsatiladi. Bu yondashuv adolatli ijtimoiy siyosatni faqat ijtimoiy yordam mexanizmi sifatida emas, balki iqtisodiy taraqqiyot barqarorligini ta‘minlovchi omil sifatida tushunishga yordam beradi. Agar jamiyatda daromadlar keskin tabaqalashsa, sifatlari ta’lim va tibbiyotdan foydalanish imkoniyati teng bo‘lmasa, iqtisodiy o‘sish uzoq muddatda ijtimoiy norozilik, mehnat unumdorligining pasayishi va inson salohiyatining to‘liq ro‘yobga chiqmasligiga olib keladi.

Q. Abdurahmonovning mehnat iqtisodiyoti va inson taraqqiyotiga oid ilmiy ishlari inson kapitalini rivojlantirishda bandlik, mehnat bozori, kasbiy tayyorgarlik va mehnat unumdorligi muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi. Inson kapitali samarali ishlashi uchun fuqaro bilimli bo‘lishi bilan birga, o‘z bilimi va malakasini mehnat bozorida qo‘llay olishi kerak. Oliy ma‘lumotli mutaxassis ish topa olmasa yoki egallagan bilimlari zamonaviy kasb talablari bilan mos kelmasa, inson kapitaliga qilingan investitsiya kutilgan natijani bermaydi. Shu sababli ta’lim tizimi, kasb-hunar tayyorgarligi va bandlik siyosati o‘zaro bog‘liq holda rivojlanishi zarur.

Pedagog olimlar N. Muslimov, B. Xodjayeov, N. Azizxo‘jayeva, R. Jo‘rayev va J. Yo‘ldoshevlarning ilmiy qarashlarida inson kapitalining ta‘limiy asoslari chuqur yoritilgan. Ularning tadqiqotlarida pedagogik jarayon, kompetensiyaviy yondashuv, ta’lim texnologiyalari, kasbiy tayyorgarlik va ta’lim sifati masalalari markaziy o‘rin tutadi. Inson kapitali shakllanishida ta’lim hal qiluvchi mexanizm bo‘lgani uchun pedagog kadrlar sifati, o‘quv dasturlarining zamonaviyligi, baholash tizimining adolatliligi va o‘quvchida mustaqil fikrlashni rivojlantirish ijtimoiy siyosatning uzoq muddatli natijasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

M. Qirg'izboyevning fuqarolik jamiyati haqidagi ilmiy ishlari adolatli ijtimoiy siyosatni davlat va jamiyat hamkorligi nuqtayi nazaridan anglashga yordam beradi. Ijtimoiy muammolar faqat vazirlik va idoralar qarori bilan hal etilmaydi. Mahalla, nodavlat tashkilotlar, ommaviy axborot vositalari, ta'lim muassasalari, kasaba uyushmalari va jamoatchilik nazorati institutlari ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Q. Nazarov va N. Jo'rayevning falsafiy qarashlari esa inson qadrini, ma'naviy yetuklikni va ijtimoiy mas'uliyatni taraqqiyotning ichki omili sifatida tushuntiradi.

Mazkur maqolada **tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, normativ-huquqiy tahlil, statistik tahlil** va **ilmiy-nazariy umumlashtirish** metodlaridan foydalanildi. Tizimli tahlil orqali adolatli ijtimoiy siyosat ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik, ijtimoiy himoya va mahalla tizimi bilan bog'liq holda o'rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida ijtimoiy siyosatning an'anaviy yordamga asoslangan modeli bilan inson kapitalini rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy modeli farqlab ko'rsatildi. Normativ-huquqiy tahlilda O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi, "O'zbekiston - 2030" strategiyasi va ijtimoiy sohaga oid qonunchilik hujjatlari asosiy manba sifatida olindi. Statistik tahlilda kambag'allik, oliy ta'lim qamrovi, professor-o'qituvchilar soni, umr ko'rish davomiyligi va sog'liqni saqlash infratuzilmasi bo'yicha rasmiy ma'lumotlarga tayanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Adolatli ijtimoiy siyosatning mazmunini inson kapitali bilan bog'lab tahlil qilish uning bir nechta tarkibiy unsurlardan iborat ekanini ko'rsatadi. Ular orasida **ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik, ijtimoiy himoya, uy-joy sharoiti, xotin-qizlar va yoshlar imkoniyatlari, nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari, kambag'allikni qisqartirish** va **mahalla darajasidagi manzilli yordam** alohida ahamiyatga ega. Bu unsurlar bir-biridan ajratilgan holda ishlasa, ijtimoiy siyosat parokanda tus oladi. Ular yagona tizimga aylanganda esa inson kapitali real rivojlanadi.

Ta'lim inson kapitalining eng muhim manbaidir. Bolaning maktabgacha ta'limdan boshlab sifatli tarbiya olishi, maktabda mustahkam bilim egallashi, oliy yoki professional ta'limda kasbiy ko'nikma hosil qilishi uning kelajakdagi daromadi, ijtimoiy faolligi va hayot sifatini belgilaydi. O'zbekistonda so'nggi yillarda oliy ta'lim qamrovi keskin oshdi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024/2025-o'quv yili boshida 18–23 yoshdagi aholining oliy ta'lim bilan qamrab olinishi 47,7 foizni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich 2014-yilda 6,8 foiz bo'lgan. Demak, o'n yil ichida oliy ta'limga kirish imkoniyati sezilarli darajada kengaydi.

Oliy ta'lim qamrovining oshishi inson kapitali uchun ijobiy holat, biroq bu jarayon sifat masalasi bilan birga yurishi kerak. Faqat talabalar sonining ortishi yetarli emas. Oliy ta'lim bitiruvchisi zamonaviy bilim, raqamli savodxonlik, kasbiy kompetensiya, chet tili, tanqidiy fikrlash va amaliy ko'nikmaga ega bo'lishi zarur. Agar oliy ta'lim mehnat bozori bilan bog'lanmasa, diplomli ishsizlik xavfi paydo bo'ladi. Shu bois adolatli ijtimoiy siyosat ta'lim olish imkoniyatini kengaytirish bilan birga, ta'lim sifatini oshirish, o'quv dasturlarini yangilash va bitiruvchilarni real kasblarga tayyorlashni ham talab qiladi.

Inson kapitalining ikkinchi asosiy tayanchi sog'liqdir. Sog'lom inson bilim olishga, mehnat qilishga, ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga va o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishga ko'proq imkoniyatga ega. Sog'liqni saqlash tizimi adolatli ijtimoiy siyosatning markazida turadi, chunki kasallik, nogironlik, tibbiy xizmatga kira olmaslik yoki profilaktika yetishmasligi insonning iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlarini cheklaydi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda 2024-yilda tug'ilishda kutilayotgan umr ko'rish davomiyligi 75,1 yoshni tashkil etgan, bu 1991-yildagi 66,4 yoshdan ancha yuqori ko'rsatkichdir.

Sog'liqni saqlash infratuzilmasi ham kengaymoqda. Milliy statistika qo'mitasining sog'liqni saqlash bo'yicha ma'lumotlarida 2024-yil yakuni bo'yicha O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan shifoxona muassasalari soni 1 972 taga yetgani va 2023-yilga nisbatan 37,7 foizga oshgani qayd etilgan. Bu ko'rsatkich tibbiy xizmatlar qamrovini kengaytirish imkonini beradi, lekin tibbiyot sifati, hududlar o'rtasidagi farq, profilaktika, onalar va bolalar salomatligi, malakali shifokorlar yetishmovchiligi kabi masalalar doimiy e'tiborni talab qiladi.

Adolatli ijtimoiy siyosatda **kambag'allikni qisqartirish** alohida o'rin tutadi. Kambag'allik daromad kamligi bilan cheklanmaydi. U ta'limdan uzilish, sog'liqni saqlashdan foydalanishdagi cheklanish, uy-joy muammosi, ijtimoiy aloqalarning zaiflashuvi va kelajak imkoniyatlarining torayishi bilan bog'liq. O'zbekistonda kambag'allik muammosining ochiq tan olinishi va uni qisqartirish bo'yicha aniq siyosat yuritilishi ijtimoiy siyosatda muhim burilish bo'ldi. Rasmiy ma'lumotlarda 2024-yilda kambag'allik darajasi 11 foizdan 8,9 foizga kamaygani, bu ko'rsatkich 3,3 million kishi yoki 2023-yilga nisbatan 719 ming kishiga qisqarishni anglatgani qayd etilgan.

Kambag'allikni qisqartirishda moddiy yordam zarur, lekin yetarli emas. Uzoq muddatli natija uchun oilaga barqaror daromad manbai, kasb-hunar, ish o'rni, sog'liq, farzandlar ta'limi va ijtimoiy xizmatlar kerak. Shu jihatdan mahalla tizimiga tayanish O'zbekistonning o'ziga xos amaliy yondashuvi hisoblanadi. Mahalla oilaning real

ahvolini, daromad manbasini, ijtimoiy muammosini, farzandlar ta'limini va ayollar bandligini bevosita ko'ra oladi. Agar mahalla, hokimlik, bandlik organlari, ta'lim muassasalari va tibbiyot tizimi birgalikda ishlasa, ijtimoiy yordam manzilli bo'ladi.

Bandlik inson kapitalini ro'yobga chiqaruvchi asosiy mexanizmdir. Bilim, kasb va salomatlik mehnat jarayonida qo'llangandagina iqtisodiy va ijtimoiy qiymat yaratadi. Shu sababli adolatli ijtimoiy siyosat ishsiz fuqarolarni kasbga o'qitish, yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlash, xotin-qizlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, norasmiy bandlikni kamaytirish va munosib mehnat sharoitlarini yaratishni talab qiladi. Lex.uz ma'lumotlarida Taraqqiyot strategiyasi doirasida ishsiz fuqarolarni davlat hisobidan kasb-hunarga o'qitish va nodavlat ta'lim muassasalari ishtirokini kengaytirish maqsadida 463 ta mahallada aholini kasb-hunarga o'qitish maskanlari tashkil etilgani qayd etilgan.

Inson kapitalini rivojlantirishda xotin-qizlarning ijtimoiy va iqtisodiy faolligi alohida ahamiyatga ega. Ayolning bilimli, sog'lom, kasbli va iqtisodiy mustaqil bo'lishi nafaqat uning shaxsiy hayoti, balki oila farovonligi va farzandlar ta'limiga ham bevosita ta'sir qiladi. Og'ir ijtimoiy ahvolga tushib qolgan xotin-qizlarni qayta kasbga tayyorlash xarajatlarini davlat tomonidan qoplab berish tartibi ham ayollar salohiyatini ro'yobga chiqarishga qaratilgan amaliy mexanizmdir. "O'zbekiston - 2030" strategiyasini amalga oshirish bo'yicha hujjatlarda 2024-yildan boshlab bunday tartib joriy etilishi belgilangan.

Yoshlar siyosati ham inson kapitalini rivojlantirishning muhim yo'nalishidir. O'zbekiston aholisi tarkibida yoshlar ulushi yuqori bo'lgani uchun ularning ta'limi, kasbi, bandligi, ijtimoiy faolligi va ma'naviy dunyoqarashi mamlakatning kelajak raqobatbardoshligini belgilaydi. Yoshlar uchun sifatli ta'lim, sport, madaniyat, ilm-fan, startaplar, axborot texnologiyalari, chet tillari va kasbiy tayyorgarlik imkoniyatlarini kengaytirish ijtimoiy siyosatning uzoq muddatli investitsiyasidir. Agar yosh inson o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarish imkoniga ega bo'lsa, u ijtimoiy yordamga muhtoj qatlamga emas, jamiyat rivojiga hissa qo'shuvchi faol subyektga aylanadi.

Inson kapitali xalqaro mezonlarda ham ta'lim va sog'liq bilan o'lchanadi. Jahon banki inson kapitalini bilim, ko'nikma va salomatlik insonning o'z salohiyatiga erishishi hamda iqtisodiy o'sishga hissa qo'shishini ta'minlaydigan omil sifatida izohlaydi. O'zbekiston bo'yicha Jahon banki inson kapitali portali ta'lim va sog'liq ko'rsatkichlarini alohida kuzatadi. Bu yondashuv O'zbekiston ijtimoiy siyosatidagi ta'lim, sog'liq, bandlik va ijtimoiy himoya choralarning xalqaro taraqqiyot mezonlari bilan uyg'unligini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Adolatli ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda asosiy masala resurslarning miqdori emas, ularning qanday taqsimlanishi va qanday natija berishidir. Ijtimoiy xarajatlar katta bo'lishi mumkin, lekin ular aniq ehtiyojga yo'naltirilmasa, inson kapitalini rivojlantirmaydi. Masalan, ehtiyojmand oilaga bir martalik moddiy yordam berish qisqa muddatda muammoni yengillashtiradi, lekin oiladagi mehnatga layoqatli a'zolar kasbga o'qitilmasa, bolalar sifatli ta'lim olmasa va sog'liq muammosi hal etilmasa, kambag'allik qayta takrorlanadi. Shuning uchun ijtimoiy siyosat yordamdan imkoniyat yaratishga o'tishi kerak.

O'zbekiston sharoitida ijtimoiy siyosatning kuchli tomoni uning mahalla tizimi bilan bog'langanidir. Mahalla fuqarolarning real hayotiga yaqin institut bo'lgani uchun ijtimoiy muammolarni joyida aniqlash imkonini beradi. Biroq bu tizim samarali ishlashi uchun ma'lumotlar bazasi aniq bo'lishi, mahalla xodimlari yetarli bilim va vakolatga ega bo'lishi, byurokratik yuklama kamaytirilishi va ijtimoiy xizmatlar o'zaro bog'langan holda ishlashi zarur. Aks holda mahalla muammoni aniqlaydi, lekin uni hal etish uchun yetarli mexanizmga ega bo'lmay qoladi.

Inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim tizimining sifati eng dolzarb masalalardan biridir. Oliy ta'lim qamrovi oshgani ijobiy natija, ammo maktabgacha ta'lim, maktab ta'limi, professional ta'lim va oliy ta'lim o'rtasidagi uzviylik kuchli bo'lishi kerak. Bolaning ilk rivojlanish bosqichida nutq, tafakkur, ijtimoiy ko'nikma va sog'lom odatlar shakllanmasa, keyingi bosqichlarda ta'lim samaradorligi pasayadi. Maktabda tanqidiy fikrlash, matematika savodxonligi, o'qish madaniyati va raqamli ko'nikmalar yetarli rivojlanmasa, oliy ta'lim bu bo'shliqni to'liq to'ldira olmaydi. Shu sababli inson kapitaliga investitsiya eng erta yoshdan boshlanishi kerak.

Sog'liqni saqlashda ham profilaktik yondashuv kuchayishi zarur. Tibbiyot faqat kasallikni davolash bilan emas, kasallikning oldini olish, sog'lom ovqatlanish, jismoniy faollik, ona va bola salomatligi, ruhiy salomatlik va ekologik xavfsizlik bilan shug'ullanganda inson kapitali mustahkamlanadi. Sog'lom bola yaxshi o'qiydi, sog'lom yosh mehnat bozorida faol bo'ladi, sog'lom keksa jamiyat hayotida uzoqroq ishtirok etadi. Shu sababli ijtimoiy siyosat tibbiy xizmat, ta'lim, sport, ekologiya va oziq-ovqat xavfsizligini birgalikda ko'rish kerak.

Adolatli ijtimoiy siyosatning muammolaridan biri hududlar o'rtasidagi farqlardir. Poytaxt va yirik shaharlarda ta'lim, tibbiyot, ish o'rinlari va raqamli xizmatlarga kirish imkoniyati yuqoriroq bo'lishi mumkin. Chekka hududlarda esa maktab infratuzilmasi, malakali o'qituvchi, shifokor, transport va internet sifati muammo bo'lib qolishi ehtimoli bor. Inson kapitali teng rivojlanishi uchun hududiy

adolat tamoyili muhim. Har bir bola qaysi tumanda tug‘ilganidan qat’i nazar, sifatli ta’lim, tibbiy xizmat va kasbiy imkoniyatga ega bo‘lishi kerak.

Ijtimoiy siyosatda raqamlashtirish ham katta imkoniyat yaratadi. Elektron ma’lumotlar bazasi, ijtimoiy reyestr, elektron tibbiy karta, raqamli ta’lim platformalari va onlayn bandlik xizmatlari ijtimoiy yordamning shaffofligi va manzilligini oshiradi. Biroq raqamlashtirish inson omilini butunlay almashtirmaydi. Ehtiyojmand oila bilan suhbat, psixologik yordam, ijtimoiy moslashuv, kasb tanlash va oilaviy muammolarni hal qilishda jonli muloqot zarur. Shuning uchun raqamli xizmatlar ijtimoiy xodim, pedagog, shifokor va mahalla faoliyatini kuchaytiruvchi vosita sifatida ishlashi lozim.

Inson kapitalini rivojlantirishning muhim sharti ilm-fan va innovatsiyalarni ijtimoiy siyosat bilan bog‘lashdir. Ta’lim, sog‘liqni saqlash, kambag‘allik, bandlik va demografiya bo‘yicha qarorlar ilmiy tahlilga tayanmasa, ular qisqa muddatli ma’muriy choralar darajasida qoladi. Oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlar va davlat idoralari birgalikda hududiy ijtimoiy muammolarni o‘rganishi, dalillarga asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishi va tajriba-sinov natijalarini siyosatga tatbiq etishi kerak. Masalan, Surxondaryo viloyatida yoshlar bandligi, qizlarning ta’limga jalb etilishi, mehnat migratsiyasi oilalariga pedagogik-psixologik yordam, kasb-hunar ta’limining mahalliy iqtisodiyotga mosligi kabi mavzular ijtimoiy siyosat va inson kapitalini rivojlantirish uchun muhim amaliy tadqiqot yo‘nalishlari bo‘la oladi.

Adolatli ijtimoiy siyosatning rivojlanish yo‘llari aniq amaliy mexanizmlarga tayanishi kerak. Ta’limda sifat va tenglik birga ta’minlanishi, maktabgacha ta’lim qamrovi oshirilishi, maktablarda zamonaviy metodika va o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish kuchaytirilishi, oliy ta’lim mehnat bozori bilan bog‘lanishi zarur. Sog‘liqni saqlashda birlamchi tibbiy xizmat, profilaktika va hududiy tibbiyot muassasalari salohiyati oshirilishi kerak. Bandlikda kasb-hunar o‘qitish, tadbirkorlik ko‘nikmalari, yoshlar va ayollar uchun real ish o‘rinlari, kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash muhim. Ijtimoiy himoyada esa yordamlar oilaning haqiqiy ehtiyojiga qarab belgilanib, ularni kambag‘allikdan chiqarish rejalari bilan bog‘lanishi lozim.

XULOSA

Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish va inson kapitalini rivojlantirish O‘zbekistonning zamonaviy taraqqiyotida bir-birini to‘ldiruvchi ikki asosiy yo‘nalishdir. Adolatli ijtimoiy siyosat inson uchun munosib hayot sharoitini yaratadi, inson kapitali esa shu sharoitda shakllangan bilim, salomatlik, kasb va faollik orqali jamiyat taraqqiyotini tezlashtiradi. O‘zbekiston tajribasida bu jarayon “inson qadri”, “ijtimoiy davlat”, “mahalla bilan ishlash”, “kambag‘allikni qisqartirish” va “har bir

insonga o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun sharoit yaratish” g‘oyalari orqali namoyon bo‘lmoqda.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda oliy ta‘lim qamrovi oshayotgani, kambag‘allik darajasi pasayayotgani, umr ko‘rish davomiyligi yaxshilanayotgani, sog‘liqni saqlash infratuzilmasi kengayayotgani va kasb-hunarga o‘qitish tizimi mahallagacha tushirilayotgani inson kapitalini rivojlantirish uchun muhim asos yaratmoqda. Endigi vazifa miqdoriy o‘shishni sifat o‘zgarishiga aylantirishdan iborat. Ta‘lim sifati, tibbiy xizmatlar samaradorligi, hududlar o‘rtasidagi teng imkoniyat, bandlikning barqarorligi, xotin-qizlar va yoshlar salohiyatining to‘liq ro‘yobga chiqishi ijtimoiy siyosat samaradorligini belgilaydi.

Adolatli ijtimoiy siyosatning kelajakdagi muvaffaqiyati davlat organlari, mahalla, ta‘lim muassasalari, sog‘liqni saqlash tizimi, biznes, nodavlat tashkilotlar va fuqarolik jamiyatining hamkorligiga bog‘liq. Inson kapitali qanchalik kuchli bo‘lsa, jamiyatning innovatsion salohiyati, iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy birdamligi shunchalik mustahkam bo‘ladi. Shu ma’noda adolatli ijtimoiy siyosat O‘zbekistonning nafaqat bugungi ijtimoiy muammolarini hal etuvchi vosita, balki kelajak taraqqiyotini belgilovchi strategik omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risida. 2023-yil 11-sentabr, PF-158-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “O‘zbekiston - 2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qo‘llab-quvvatlash yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida. 2024-yil 21-fevral, PF-37-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Kambag‘allikni qisqartirish va aholi turmush farovonligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarni yangi bosqichga olib chiqish to‘g‘risida. 2024-yil 23-sentabr, PF-143-son.
5. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Ta‘lim to‘g‘risida. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son.
6. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni. Pedagogning maqomi to‘g‘risida. 2024-yil 1-fevral, O‘RQ-901-son.
7. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. - Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
9. O‘lmasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. - Toshkent: Sharq, 2014.
10. Shodmonov Sh.Sh., G‘afurov U.V. Iqtisodiyot nazariyasi. - Toshkent: Iqtisod-moliya, 2010.
11. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti. - Toshkent: Mehnat, 2009.
12. Abdurahmonov Q.X. Inson taraqqiyoti. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
13. To‘xliyev N. O‘zbekiston iqtisodiyoti asoslari. - Toshkent: O‘zbekiston, 2006.
14. Muslimov N.A. Kasb ta’limi o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2013.
15. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. - Toshkent: Sano-standart, 2017.
16. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - Toshkent: TDPU, 2006.
17. Jo‘rayev R.H. Ta’lim jarayonini boshqarishning ilmiy-pedagogik asoslari. - Toshkent: Fan, 2007.
18. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
19. Qirg‘izboyev M. Fuqarolik jamiyati: genezisi, shakllanishi va rivojlanishi. - Toshkent: O‘zbekiston, 2010.
20. Nazarov Q. G‘oyalar falsafasi. - Toshkent: Akademiya, 2011.
21. Jo‘rayev N. Tarix falsafasining nazariy asoslari. - Toshkent: Ma’naviyat, 2008.